

БОШЛАНГИЧ ТАЪЛИМДА ОТА-ОНА ВА МАКТАБ ҲАМКОРЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ

Курбанова Гулжахан

Аннотация: Ушбу тезисимизда бошланғич таълим жараёнида ота-она ва мактаб ҳамкорлигининг ўқувчи таълим-тарбиясидаги аҳамияти ёритилган. Бошланғич синф даврида боланинг билим олиши, ижтимоийлашуви, мустақиллиги, масъулияти ва шахсий фазилатлари шаклланишида оила ва мактабнинг ҳамкорликдаги фаолияти муҳим омил эканлиги таҳлил қилинган. Ота-онанинг таълим жараёнида фаол иштирок этиши, ўқитувчи билан мунтазам мулоқот қилиши ва фарзандининг ўқув фаолиятини қўллаб-қувватлаши таълим натижаларига ижобий таъсир кўрсатиши асосланган. Шунингдек, ота-она ва мактаб ўртасида самарали ҳамкорликни таъминловчи шартлар, мулоқот шакллари ва амалий имкониятлари баён этилган.

Калит сўзлар: бошланғич таълим, ота-она, мактаб, ўқитувчи, оила, ҳамкорлик, таълим-тарбия, ўқувчи, педагогик ҳамкорлик, оилавий таълим муҳити, тарбия, ижтимоийлашув.

КИРИШ

Бугунги кунда таълим тизими олдида нафақат билимли, балки мустақил фикрлайдиган, масъулиятли, ижтимоий фаол ва маънавий баркамол шахсни тарбиялаш вазифаси турибди. Бу жараён, айниқса, бошланғич таълим босқичида муҳим аҳамият касб этади. Чунки айнан бошланғич синфларда боланинг ўқишга муносабати, таълим олиш одатлари, жамоа билан мулоқот қилиш кўникмалари, ўз вазифаларига масъулият билан ёндашиши ва шахсий интизоми шакллана бошлайди. Шу сабабли мазкур жараёни фақат мактаб ва ўқитувчи зиммасига юклаш етарли эмас. Бунда оила, мактаб ва ўқитувчининг ўзаро ҳамкорлиги муҳим педагогик шартлардан бири ҳисобланади.

Оила боланинг биринчи ижтимоий муҳити ҳисобланади. Бола дастлабки билим, одоб-ахлоқ меъёрлари, мулоқот маданияти ва кундалик хулқ-атвор кўникмаларини оилада эгаллайди. Мактабга қадам қўйганидан кейин эса унинг билими, дунёқараши ва ижтимоий тажрибаси тизимли таълим жараёнида ривожлантирилади. Демак, оиладаги тарбия билан мактабдаги таълим бир-бирини тўлдириб бориши лозим. Агар ота-она ва ўқитувчи болага нисбатан турлича талаб ва ёндашувларни қўлласа, ўқувчида иккиланиш пайдо бўлиши мумкин. Аксинча, оила ва мактаб ўртасида ўзаро тушуниш ва ягона педагогик ёндашув шаклланса, боланинг таълим ва тарбия жараёни самаралироқ ташкил этилади.

Ота-она ва мактаб ҳамкорлиги масаласи замонавий педагогик тадқиқотларда ҳам муҳим йўналиш сифатида қаралмоқда. Хусусан, А. Маткаримовнинг 2024 йилдаги

тадқиқотида оиладаги таълим муҳити, таълим ресурсларининг мавжудлиги ва ота-оналарнинг педагогик компетентлиги ўқувчининг таълимдаги муваффақияти билан боғлиқ муҳим омиллар сифатида таҳлил қилинган. Муаллиф оила ва таълим муассасаси ўртасидаги ҳамкорликни такомиллаштириш масалаларига ҳам алоҳида эътибор қаратган.

Бошланғич таълимда ота-она ва мактаб ҳамкорлиги, аввало, ўқувчининг таълим олиш жараёнини қўллаб-қувватлашга қаратилган бўлиши керак. Ота-она фарзандининг кундалик дарс тайёрлаши, китоб ўқиши, уй вазифаларини бажариши ва мактабдаги фаолияти билан қизиқиши зарур. Бироқ ота-онанинг иштироки фақат уй вазифасини назорат қилишдан иборат бўлмаслиги керак. У фарзанди билан мулоқот қилиш, унинг қизиқишларини билиш, муваффақиятларини рағбатлантириш, қийинчиликларини тушуниш ва ўқишга ижобий муносабатини қўллаб-қувватлашни ҳам қамраб олади.

Ўқитувчи эса ота-онани таълим жараёнининг фаол иштирокчиси сифатида қўриши муҳим. Ота-она билан мунтазам мулоқот қилиш орқали ўқитувчи боланинг оилавий муҳити, қизиқишлари ва индивидуал хусусиятлари ҳақида қўшимча маълумотга эга бўлади. Бу маълумотлар ўқувчига индивидуал ёндашувни белгилашда ёрдам беради. Шунингдек, ўқитувчи ота-онага боланинг ёшига мос педагогик ёндашувлар, китоб ўқишни ташкил этиш, мустақилликни шакллантириш ва ўқув фаолиятини қўллаб-қувватлаш бўйича тавсиялар бериши мумкин.

Ота-она ва мактаб ҳамкорлигининг самарали шаклларига ота-оналар йиғилишлари, индивидуал суҳбатлар, очик дарслар, тарбиявий тадбирлар, китобхонлик кечалари, ижодий лойиҳалар, спорт тадбирлари ва электрон мулоқот воситаларидан мақсадли фойдаланишни киритиш мумкин. Бундай тадбирларда ота-она фақат кузатувчи эмас, балки боланинг таълим-тарбиясида иштирок этувчи ҳамкор сифатида қатнашиши мақсадга мувофиқ.

Айниқса, индивидуал суҳбатлар бошланғич синф ўқувчисининг муаммоларини аниқлашда муҳим аҳамиятга эга. Синфдаги барча ўқувчиларга бир хил ёндашиш ҳар доим ҳам кутилган натижани бермаслиги мумкин. Чунки ҳар бир боланинг қобилияти, қизиқиши, характери, ўзлаштириш суръати ва оилавий муҳити турлича. Шунинг учун ўқитувчи ва ота-она боланинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ҳамкорлик қилиши зарур.

Ота-онанинг мактаб ҳаётида иштирок этиши болада ҳам ижобий психологик муносабатни шакллантириши мумкин. Бола учун унинг таълими ота-онасига муҳим эканини ҳис қилиш мотивацион аҳамиятга эга. Бироқ ота-она назорати ортиқча босимга айланмаслиги керак. Болага доимий равишда баҳо, натижа ёки бошқа ўқувчилар билан таққослаш орқали босим ўтказиш унинг ўқишга бўлган қизиқишини пасайтириши мумкин. Шу сабабли ота-она ва ўқитувчи боланинг фақат натижасига эмас, балки ҳаракати, интилиши ва шахсий ўсишига ҳам эътибор қаратиши лозим.

Оила ва мактаб ҳамкорлигининг яна бир муҳим жиҳати боланинг тарбияси билан боғлиқ. Ўқувчининг интизоми, катталарга ҳурмати, тенгдошлари билан муносабати, жамоада ўзини тутиши каби сифатлар оила ва мактабдаги талабларнинг уйғунлиги асосида самарали шаклланади. Агар мактабда масъулиятлилик, ҳурмат ва меҳнатсеварлик каби қадриятлар тарғиб қилинса, оилада ҳам ушбу фазилатларни қўллаб-қувватлаш боланинг тарбиявий ривожланишига ижобий таъсир кўрсатади.

Ота-она ва мактаб ҳамкорлигида замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан ҳам оқилона фойдаланиш мумкин. Электрон кундаликлар, онлайн мулоқот, видеоконференциялар ва таълим платформалари орқали ота-оналар фарзандининг таълим жараёни ҳақида маълумот олиш имкониятига эга бўладилар. Бироқ рақамли воситалар ўқитувчи ва ота-она ўртасидаги бевосита мулоқотни тўлиқ алмаштирмаслиги, балки уни қўллаб-қувватловчи восита сифатида хизмат қилиши мақсадга мувофиқ.

Ота-она ва мактаб ўртасидаги ҳамкорликда ишонч ва ҳурмат асосий тамойиллардан бўлиши керак. Ўқитувчи ота-онани танқид қилишдан қўра, муаммони биргаликда ҳал қилишга йўналтириши, ота-она эса ўқитувчининг педагогик тажрибасини ҳурмат қилиши лозим. Ўзаро айблаш эмас, балки ҳамкорликка асосланган мулоқот боланинг манфаатларини биринчи ўринга қўяди.

Тадқиқотларда ҳам оила, мактаб ва жамоатчилик ҳамкорлигининг ўқувчилар таълими ва тарбиясидаги аҳамияти таъкидланган. 2023 йилда чоп этилган материалларда “оила – маҳалла – таълим муассасаси” ҳамкорлиги ҳамда ўқувчилар муваффақиятини таъминлашда ота-она ва ўқитувчиларнинг биргаликдаги фаолияти таҳлил қилинган.

Шу нуқтаи назардан қараганда, бошланғич таълимда ота-она ва мактаб ҳамкорлиги фақат ташкилий тадбирлар билан чекланиб қолмаслиги, балки боланинг шахсий, интеллектуал, ижтимоий ва маънавий ривожланишини қўллаб-қувватлайдиган узлуксиз педагогик жараён сифатида ташкил этилиши лозим.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, бошланғич таълимда ота-она ва мактаб ҳамкорлиги ўқувчининг ҳар томонлама ривожланишини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Бола таълим-тарбиясида мактаб ва оиланинг вазифалари бир-бирини тўлдириши, улар ўртасида доимий мулоқот ва ўзаро ишонч бўлиши зарур.

Ота-онанинг фарзанди таълимига бефарқ бўлмаслиги, ўқитувчи билан ҳамкорлик қилиши, боланинг қизиқиш ва қобилиятларини қўллаб-қувватлаши унинг таълим жараёнига ижобий муносабатини шакллантиришга хизмат қилади. Ўқитувчининг вазифаси эса ота-онани таълим жараёнидан четда қолдирмасдан, унинг педагогик имкониятларидан самарали фойдаланиш, зарур тавсиялар бериш ва боланинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олишдан иборат.